

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

цим самим вчитель перевіряє засвоєння лексичного матеріалу попередніх уроків, сформованість комунікативної компетенції учнів, вплив картини на естетичний розвиток особистості.

Підсумовуючи усе вище викладене, робимо висновок, що естетично-виховні, практичні, розвиваючі і освітні цілі взаємопов'язані і досягаються через вирішення конкретних завдань, поставлених учителем на уроці. Більш того урок повинен бути відносно закінченим твором, побудованим відповідно до певних вимог, які зумовлюються метою, змістом та технологіями навчання даному предмету. Використання живопису на уроках німецької мови надає можливість активізувати різні види навчальної діяльності учнів. Вплив живопису на духовне зростання школярів є безперечним, він є спрямовуючою силою в художньо-естетичному розвитку підростаючого покоління учнівської молоді.

Література:

1. Волков В. С. Педагогіка. Підручник. – К.: Академія, 2001. – 576 с.
2. Гончарук С. Розвиток естетичного виховання школярів у загально-освітніх школах / Світлана Гончарук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/23/visnuk_23.pdf.
3. Крутецкий П. А. Эстетическое воспитание. – М.: Знание, 1987 – 234с.
4. Полянова І. Шляхи удосконалення виховання // Наук. записки ТДПУ. Сер. Педагогіка. – 1999. – №2. – С. 15-20.
5. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину // Вибрані твори: В 5-ти т. – Т. 2. – К.: Рад. школа, 1976. – 414 с.

Тюльпіна І. В.*

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ САМОПІДГОТОВКИ В ГРУПІ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ

У статті розглядається індивідуалізація та диференціація навчального процесу, створення умов для розвитку творчої активності учнів шляхом диференційованого підходу до навчання, що передбачає врахування як вікових, так і індивідуальних особливостей школярів, їхнього розумового й фізичного розвитку, здібностей, мотивів і потреб.

Сучасне суспільство потребує активної особистості, здатної приймати відповідальні рішення, критично мислити, творчо вирішувати проблеми, самореалізовуватися. Саме яскрава індивідуальність, неповторність унікального поєднання рис характеру робить людину Особистістю.

Пригадаємо, що індивідуальним у людини називають те особливе, що вирізняє її з-поміж інших людей, а індивідуальністю – яскраво виражену сукупність ознак, властивих окремій людині, які закладені природою, або набуті нею в індивідуальному досвіді. Особливими можуть бути індивідуальні,

---

* © Тюльпіна І. В.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

вольові, моральні, соціальні та інші риси особистості. До індивідуальних особливостей відноситься своєрідність сприймання, мислення, пам'яті, уяви, інтересів, здібностей та інше. Вони значною мірою обумовлюють процес засвоєння знань, формування всіх якостей особистості [2, с.47].

Проблема індивідуалізації та диференціації навчання молодших школярів в педагогіці не є новою. Різними її аспектами займалися: Ш.О. Амонашвілі, С.В. Бондар, О.І. Вишневецький, К.В. Гавриловець, І.А. Зязюн, В.А.Киричок, О.Я. Савченко, О.В. Сухомлинська та ін.

Диференційований підхід у навчально-виховному процесі дає можливість усунути переважання учнів, позбавитись комплексу «середнього учня», своєчасно виявити прогалини знаннях, забезпечити оптимальний режим роботи кожного учня. Диференціація та індивідуалізація є одною з умов реалізації особистісно орієнтованої концепції освіти, що дозволяє ліквідувати невідповідність результатів навчання й виховання соціальному замовленню.

Індивідуалізація навчання – це система засобів, яка сприяє усвідомленню учнем своїх сильних та слабких сторін, можливостей щодо навчання; підтримці і розвитку самобутності з метою самостійного вибору, власних смислів навчання. Індивідуалізація сприяє розвитку самосвідомості, самостійності й відповідальності [2, с.48].

Під диференціацією розуміють таку форму індивідуалізації, коли учні, схожі за певними індивідуальними особливостями, об'єднуються в групи для окремого навчання [3, с.18].

Для постановки індивідуальних навчальних завдань необхідно вивчити загальний розумовий розвиток дитини: визначити рівень розвитку словникового запасу; особливості уваги (розподіл, переключення, обсяг, стійкість) та рівень розвитку довільних форм діяльності; з'ясувати швидкість сприймання, прояви самостійності, логічності критичності та глибини мислення, наявність усвідомлення суджень, уміння аналізувати й узагальнювати.

Організація індивідуалізованого навчання неможливе без вивчення вчителем типологічних та індивідуальних рис і можливостей учнів.

Диференційований підхід тлумачать, як цілеспрямований педагогічний вплив на групи учнів, які існують у співтоваристві дітей, як його структурні, чи неформальні об'єднання, або виділяються педагогом за схожими індивідуальними, особистісними якостями учнів [7, с.15].

Ю.К. Бабанський розглядає диференційований підхід як спосіб оптимізації навчального процесу, що передбачає оптимальне співвідношення загальнокласних, групових та індивідуальних форм навчання.

Суть внутрішньої диференціації – у пошуках прийомів і способів навчання, які б, урахувавши індивідуальні особливості

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

учнів, сприяли однаковому рівню опанування програмного матеріалу всіма учнями [3, с.20].

Найпоширенішою є групова диференціація, коли учні класу об'єднуються в групи:

1. Учні, які вміють працювати самостійно (з-поміж них призначаються помічники-консультанти).

2. Учні, які ще не зовсім опанували навички самостійної роботи.

3. Учні, які зовсім не вміють самостійно працювати.

Групи формуються вихователем на основі рівня розвитку дітей і побажань самих учнів: учні охоче працюють з одно-класниками, які мають схожі інтереси, стиль роботи, з якими пов'язані дружніми стосунками.

Групове навчання в цілому педагогічно виправдане. Проте завжди є небезпека – звуження загального кругозору дітей, які працюють у групах. Так, при розподілі класу на сильних і слабких, зазвичай виникає два варіанти: або більше уваги приділяється слабким, або – сильнішим. Обидва варіанти можуть нанести шкоду тій, чи іншій групі учнів. Тому через деякий час склад таких груп слід змінювати.

Щоб учень сприймав те, що розповідає вчитель, про що написано в підручнику, його треба спеціально навчити, урахувуючи індивідуальні особливості мислення й спираючись на наявні в нього знання, уміння, навички.

Для забезпечення навчання кожного учня в доступному йому темпі, потрібно оптимально поєднувати індивідуальну та колективну роботу учнів. Індивідуальна робота повинна проводитись як із сильнішими, так і з слабкими учнями. Основою роботи із сильнішими учнями має бути зміст навчального матеріалу, що постійно ускладнюється. При цьому слід ураховувати, що на їхню активність негативно діє одноманітність і стандартність у підборі навчальних завдань. Індивідуальна робота із слабкими учнями повинна ґрунтуватись на систематичному виявленні труднощів, з якими вони стикаються при засвоєнні знань, необхідно враховувати особливості їхнього сприймання, уважності, мовлення, пам'яті. Установлено, наприклад, що навіть слухове сприймання у слабких учнів викликає перевтому. Вона проявляється в їхньому відволіканні від основної роботи. Таким учням корисно чергувати завдання, які б поєднували слухове й зорове сприймання.

Учням, яким важко запам'ятовувати навчальний матеріал, треба пропонувати вправи, що потребують кількарізного голосного промовляння окремих термінів, групи слів або навіть речень [4, с.12].

Поєднувати колективні форми з індивідуальним підходом до окремих учнів – завдання важке. Ефективною основою для взаємозв'язку індивідуальних і колективних форм навчання є диференціація навчальних завдань.

Оскільки школярі з різними пізнавальними можливостями

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

повинні оволодівати новим матеріалом одночасно, то для диференційованої роботи, варто здебільшого добирати завдання, які передбачають спільну пізнавальну мету, чи мають однаковий зміст, але відрізняються ступенем складності чи потребують різної допомоги. Перевагу слід надавати останній формі диференціації. Адже, навіть слабо встигаючі учні, коли їм надати відповідну допомогу, спроможні виконати досить складні завдання [1, с.21].

Під системою диференційованих знань розглядають таку сукупність завдань, які мають різний ступінь труднощів. Труднощі у завданнях можуть створюватися по-різному: зміною підказки, уведенням у зміст завдання елементів новизни, зміною форми викладу завдання, включенням до завдання нового способу його виконання, що потребує від учнів кмітливості, гнучкості мислення, швидкої орієнтації у створеній ситуації. У структурній будові системи диференційованих завдань передбачається послідовність, яка відповідає етапності процесу засвоєння знань.

Застосування системи диференційованих завдань дає можливість використовувати достатню кількість ефективних засобів, які не змушують учнів виконувати вимогу вчителя, а викликають в них потребу в цьому [6, с.11].

Запровадження системи диференційованих завдань, як основи поєднання індивідуальних і колективних форм навчання учнів, передбачає врахування розумових можливостей кожного учня, сприяє ефективній організації індивідуального навчання. Наш досвід переконує, що при такому навчанні створюються оптимальні умови для переходу учнів на вищий рівень інтелектуального розвитку, для формування в них впевненості у своїх силах і можливостях. Крім того, індивідуалізоване навчання, організоване шляхом диференційованого підходу до учнів дає можливість кожному школяреві змінити свою позицію в класному колективі – це має велике виховне значення.

Самопідготовка – одна з найважливіших форм організації навчального процесу в групі продовженого дня – це обов'язкові щоденні заняття, на яких школярі самостійно виконують навчальні завдання в суворо відведений час під керівництвом педагога-вихователя.

Саме за якістю виконання дітьми домашніх завдань батьки й педагоги визначають ефективність роботи групи продовженого дня.

Процес самопідготовки включає декілька етапів:

І. Організаційний момент.

Для молодших школярів важливо з перших занять правильно організувати своє робоче місце (розташовування на парті підручників, зошитів, письмового приладдя тощо). Деяким учням на перших етапах треба показати, як повинні бути розташовані шкільні речі, щоб усе було на парті й нічого не заважало роботі.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

З власного досвіду ми знаємо, що останнім часом збільшилась кількість дітей, які пишуть лівою рукою. Тому треба розсаджувати дітей за партами так, щоб при письмі вони не заважали один одному.

Корисно навчати дітей економити час на підготовчому етапі роботи, спонукати бути уважними, домагатися розуміння того, що від підготовки до справи багато в чому залежать її результати.

II. Визначення мети та мотивація.

Чітко повідомляємо зміст завдання, пояснюємо раціональну послідовність його виконання, коментуємо зміст пам'ятки, якщо вона вводиться вперше, або звертаємо увагу на текст пам'ятки («Як розв'язувати задачу?», «Як виконувати вправи з української мови?», «Як готувати переказ тексту») та ін., які є постійним орієнтиром у самостійній роботі учнів.

Особливу увагу приділяємо роботі з розширення та поглиблення знань учнів з окремих предметів (різноманітні пізнавальні вікторини, ігри, загадки, що спонукають учнів до активного пізнання).

III. Самостійна робота учнів.

Під час самопідготовки учнів молодших класів значну роль відіграє вихователь, адже діти тільки вчать, як потрібно працювати самостійно.

Важливо навчити дітей чітко й акуратно виконувати письмові завдання, самостійно й систематично працювати з книжкою, переборювати труднощі й доводити розпочату справу до кінця.

Найпоширеніша форма індивідуальної роботи під час самопідготовки – цечасна допомога учням. Для цього ми застосовуємо сигнальні картки. Якщо учень не зрозумів завдання, або щось у нього визиває затримку у виконанні домашнього завдання, він піднімає червону сигнальну картку зі словами «SOS», і тоді вихователь, або сильніший учень допомагає йому – дає додаткове пояснення з незрозумілого питання.

Ефективність виконання домашніх завдань молодшими школярами можна значно підвищити, якщо в системі підготовки їх диференціювати за рівнем складності та самостійності.

IV. Контроль виконання.

Закінчуємо підготовку загальними висновками про результати виконання поставлених пізнавальних та виховних завдань.

Обов'язково відзначаємо тих, хто старанно працював, наполегливо долав труднощі, хто працював з інтересом, добре впорався сам і допоміг товаришу.

На цьому етапі ми виділяємо кращих учнів, які отримують зірочку, робимо виставку кращих зошитів, а також виділяємо слабких учнів, які досягли цього дня значних результатів у підготовці домашнього завдання.

Отже, основною метою індивідуалізації навчально-виховного процесу, зокрема процесу самопідготовки в групі

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

подовженого дня є підтримка учнів у пізнавальній діяльності, виявлення й розвиток здібностей, упевненості у власних силах і можливостях, підвищення самооцінки, позитивного ставлення до учіння, управлінні розвитком учня, що базується на глибокому знанні рис його особистості та умов життя.

Література:

1. Байда О.С. Розвиток творчих здібностей молодших школярів під час проведення самопідготовки в ГПД: теорія, розумова розминка, вправи та ігри для розвитку нестандартного мислення, рухливі ігри для фізкультхвилинки / О.С. Байда // Вихователю ГПД. Усе для роботи (Осн.) - 2011. - № Пілотний випуск. - С. 19 - 30.
2. Брижата О. Вибір методик для індивідуальних стилів навчання / О. Брижата // Відкритий урок. - 2012. - №3. - с. 46 -50.
3. Васьківська Г. Теоретико-методичні засади диференціації навчання у сучасній школі / Г. Васьківська, В. Кизенко // Рідна школа. - 2011. - №6. - С. 15 -20.
4. Данилюк С.А. Самопідготовка в ГПД, як важливий чинник організації навчального процесу початкової школи / С.А. Данилюк // Вихователю ГПД. Усе для роботи (Осн.) - 2013. - №12. - С.2-29.
5. Лисенкова Г. Організація роботи учнів під час виконання домашніх завдань засобами самоорганізації і самоконтролю / Г. Лисенкова // Дефектологія (Шк.освіта) - 2008. - №11. - С. 57 - 62.
6. Овадюк О. Самопідготовка в умовах групи продовженого дня / Олена Овадюк // Початкова освіта (Шк.світ). - 2012. - №48. - С. 9 - 13.
7. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М.Д. Яримченка. - К.: Пед. Думка, 2004. - 514 с.